

УДК 378

Нор К.Ф., Миколаївський державний університет

Використання групових форм навчання студентів університету на заняттях педагогічного циклу

У статті розглянута проблема організації навчальної роботи студентів на заняттях педагогічного циклу з метою активізації пізнавальної діяльності. Оптимальною формою налагодження суб'єкт-суб'єктивних стосунків обрана мала група. В основу організації групової навчальної діяльності покладено досвід американських вчених. Автор виділяє принципи, дидактичні умови формування малих груп.

The article deals with the problem of the organization of the studying work of students at classes belonging to the pedagogical circle of sciences aiming to activate the learning activity. The small group is chosen the optimal form of the developing "subject"- "subject" relations. At the basis of the organization of the group learning activity the experience of American scientist is taken. The author defines the principles, the didactic conditions of the small- group formation.

Нор Катерина Федорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогічних технологій і педагогічної майстерності Миколаївського державного університету. Коло наукових інтересів – впровадження в навчальний процес ВНЗ освітніх технологій, організація навчання студентів в груповій навчальній діяльності.

Принципові зміни, що відбуваються сьогодні в Україні (політичні, економічні, соціальні), не обходять і вищу школу, обумовлюючи необхідність суттєвого підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Розвиток суспільства безпосередньо пов'язаний саме з ефективною діяльністю вищої школи, професійною компетентністю і особистісним розвитком її випускників. Саме тому вкрай необхідним є пошук шляхів підвищення ефективності навчального процесу у вищих навчальних закладах, що спирається як на розробку нових підходів до навчання та виховання, так і розширення можливостей вже відомих, традиційних форм і методів роботи.

Пошуки шляхів підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців дали змогу вийти на гнучкі технології навчання в педагогічному університеті. Сучасна технологія навчання перш за все передбачає нові взаємодії викладача та студентів, а також нову систему діагностики та контролю навчального процесу. Їх характерною ознакою є перенесення центру уваги у навчанні на самостійну роботу, на створення умов, які б стимулювали систематичне, активне, самостійне оволодіння знаннями, рефлексію.

Специфіка педагогічної технології полягає в тому, що в ній намічається і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. Оперативний зв'язок пронизує весь навчальний процес. Основою розуміння є послідовна орієнтація на чітко визначені цілі.

У відповідності до цього у технологічному підході ми виділили такі послідовні кроки, якими під час занять послідовно оволодівають студенти:

1. Постановка цілей і їх максимальне уточнення.
2. Орієнтація всього ходу навчання на навчальні цілі.
3. Орієнтація навчальних цілей, а разом з ними і всього ходу навчання на гарантоване досягнення результатів.
4. Оцінка поточних результатів, корекція навчання, спрямована на досягнення поставлених цілей.
5. Заключна оцінка результатів, рефлексія.

Отже, поняття “педагогічна технологія” охоплює і відображає чітко весь ланцюжок впорядкованих кроків, які здійснюються в навчальному процесі студентів педагогічного університету. Нові педагогічні технології зобов'язують нас

переосмислити все: вихідні постулати, ціннісні орієнтації, цільові установки, весь педагогічний арсенал: методики викладання і читання лекцій, організацію самостійної роботи, методику проведення семінарських занять, систему контролю, обліку і оцінювання результатів праці студентів.

У підготовці майбутніх фахівців особливу увагу ми звернули на взаємодію педагогів і вихованців, їх співробітництво, організацію й управління процесом. У зв'язку з цим доцільним є досвід підготовки вчителів у розвинутих країнах, зокрема в США.

В освіті США приділяється значна увага проблемі співробітництва, сумісній діяльності як навчальній кооперації, яка називається “кооперована педагогіка” [6]. “Кооперована педагогіка” трактує процес навчання як соціально-комунікативний і базується на “ієрархічній теорії потреби” Абрахама Маслоу, “особистісно зорієнтованому гуманістичному” або “вільному навчанні” Карла Роджерса [3]. Реалізація цих ідей приводить до роботи учнів, учителів, адміністрації шкіл в єдиній кооперації, на сучасних колегіальних принципах в технології спільного навчання. Характерною конструктивною рисою моделі навчального процесу є постановка проблеми у формі питання для обговорення, сама розробка якого має діалоговий характер.

Американські вчені Р. Джонсон і Д. Джонсон пропонують “навчальне використання малих груп” [6], що дає змогу студентам працювати разом, максимально засвоюючи матеріал. Проте не кожна група є ефективною співробітницькою групою. Американські вчені виділяють п'ять необхідних принципів спільного навчання:

- позитивна взаємозалежність (студенти мають зрозуміти те, що відповідальні не тільки за власне навчання, але й за навчання всіх членів групи; мають координувати свої зусилля з товаришами по навчальній групі);
- взаємодія підтримки “пліч-о-пліч” (студенти повинні мати можливість пояснювати один одному те, що вони вивчають і вміти допомогти кожному зрозуміти і виконати завдання);
- індивідуальна відповідальність (кожен студент повинен демонструвати свою майстерність у виконанні роботи);
- вміння спільно працювати в малих групах (кожен студент в групі має ефективно взаємодіяти з іншими членами групи, встановлювати довірливі взаємостосунки, розв'язувати конфлікти, які виникають у групі, правильно спілкуватися);

- обговорення членами груп питань функціонування групи – наскільки ефективно вона працювала у розв'язанні навчальних завдань [6].

Аналізуючи досвід американських вчених, дослідження вітчизняних науковців, ми дійшли висновку: щоб підготувати студентів до роботи в школі в умовах особистісно орієнтованого навчання, необхідно використовувати міжособистісні стосунки в малих групах для навчання студентів прийомам колективної навчальної діяльності і поступово сформувати в групі мікроколектив, здатний розв'язати навчальні завдання.

На лекціях студенти набувають знання на рівні ознайомлення, на практичних заняттях створюються найбільш сприятливі умови для оволодіння поняттями і закріплення знань на якісно новому рівні – трансформації знань, в ході чого краще осмислюється визначена проблема, набуваються практичні навички використання знань.

Дослідження вітчизняних вчених Л.П. Буєвої, Є.І. Головахи, А.В. Петровського, О.Г. Ярошенко та інших свідчать, що мала група впливає на продуктивність, хід і спосіб вирішення групових завдань [4; 5]. Феномен групової навчальної діяльності полягає в тому, що забезпечується кожному її учаснику збільшення індивідуально можливих результатів: "...у спільній роботі народжується груповий ефект, надзвичайна добавка до можливостей кожного" [1, с. 14].

Завдання для роботи на заняттях з педагогіки у педагогічному університеті мають носити різний характер. Наприклад, розв'язання педагогічної задачі являє собою творчу діяльність, спрямовану на реалізацію цілого ряду навчально-виховних проблем. При організації групової роботи студенти колективно працюють з науковою літературою, висловлюють свою думку. Все це сприяє відпрацюванню в них умінь творчо підходити до навчально-виховних проблем, формуванню професійних інтересів, готовності до педагогічної праці. В колективній роботі студенти охоплюють широке коло питань, які майбутній учитель повинен вирішити в своїй педагогічній діяльності.

Для роботи в малій групі можна пропонувати як однорідні, так і різнорідні завдання для груп, в залежності від значущості змісту завдання й тих умінь, які формуються в студентів у процесі їх виконання.

Наведемо для прикладу декілька організаційно-методичних підходів такого навчання.

Педагогічна імпровізація. Імпровізація, як відомо, розглядається як першотворчість. Водночас, вона загострює інтерес до навчання, полегшує контакти викладачів із студентами. Так, наприклад, при закріпленні теми психологічного обґрунтування особистісно орієнтованого навчання використовується тестова методика "Хто підніме папірець?". Студентам пропонується 10 різнопланових ситуацій-завдань і 8 можливих реакцій-розв'язків. Протягом регламентованого часу (15 хвилин) слід вибрати найбільш оптимальне і близьке до нього рішення та ще й обґрунтувати його. Це вимагає не лише достатньо високої психолого-педагогічної культури, а й вміння проявити швидкість реакції в складній ситуації, зважити всі можливі чинники, прислухатись до думки однокурсників, проявити педагогічну інтуїцію.

Заняття-діалог. Студенти готують дві міні-повіді. Теми обираються такі, що викликають дискусію. Наприклад, розвивальна система Л.В. Занкова і розвивальна система Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова. Одна група студентів оцінює, аналізує систему Л.В. Занкова, друга – висловлює критичні судження щодо організації навчання за системою Ельконіна – Давидова. Під час дискусії визначаються найбільш ефективна система. Така дискусія сприяє розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів: вміння чути думки свого опонента, адекватно реагувати на них, шукати переконливі контраргументи тощо.

Слід зазначити і те, що всі присутні (викладач і студенти) є і слухачами, і експертами, і потенційними учасниками самого діалогу.

Взаємонавчання. Спочатку викладач у вільний від занять час знайомить одного із студентів, наприклад, із методикою групової роботи О. Рівіна і консультує, як пояснити це напарнику-однокурснику. Перший студент працює з іншими відповідно до вказівок викладача і під його безпосереднім спостереженням. В цей час викладач починає готувати третього студента. Протягом кількох днів так готується 12-15 студентів. Після цього на занятті можна розпочинати групову навчальну роботу.

Досвід засвідчив, що така робота сприяє підвищенню мотивації навчання студентів, їх орієнтації на практичне використання засвоєних знань, застосування при цьому міжособистісної

комунікації як дієвого дидактичного засобу. Це позитивно позначається на професійному самовизначенні студентів.

Така організація навчання дає змогу варіювати матеріал за складністю і обсягом, а також обрати індивідуальний темп роботи, що сприяє не тільки кращому запам'ятовуванню, але й більш глибокому, міцному і свідомому оволодінню навчальним матеріалом, активізації пізнавальної самостійності студентів.

Література

1. Десев Л. Психология малых групп. – М.: Прогресс, 1979. – 169 с.
2. Нор Е.Ф. Технология организации групповой учебной деятельности. – Николаев: НГПИ, 1996. – 70 с.
3. Нор К.Ф. Кооперація в навчальній діяльності студентів // Науковий вісник МДПУ. – Випуск III. – Миколаїв: МДПУ, 2000 – С. 67-74.
4. Петровский А.В. Личность, деятельность, коллектив. – М.: Политиздат, 1982. – 255 с.
5. Ярошенко О.Г. Групповая навчальна діяльність школярів: теорія і методика. – К.: Партнер, 1997. – 207 с.
6. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperation and competition: Theory and research. – Edina, M.N.: Interaction Book Company, 1989.

Надійшла до редколегії 14.10.2002 р.